

śląskiego potężną organizację liczącą w dniu 1.VII 1926 r. 1466 członków zgrupowanych w 35 Ogniskach, oraz dwóch Oddziałach Powiatowych, jako jednostkach nadrzędnych, t. j. w Oddziałach Pow. w Bielsku i w Cieszynie. (O rozwoju i działalności Oddz. Pow. będzie mowa poniżej w osobnym rozdziale).

W drugim roku działalności Sekcji, a w piątym istnienia Komisji, praca idzie znacznie raźniej, gdyż nie ogranicza się tylko do pracy jednostki, lecz całej grupy osób. Do grona kolegów, którzy w poprzednich latach ukończyli kurs organizacyjny, przybywają nowi koledzy w osobach kol. Gutowskiego, Ogn. Rybnik, kol. Skoczka, Ogn. Świętochłowice i koleżanek Tomczakówny i Łukaszkiewiczówny Ogn. Tarnowskie Góry.

Z chętnych do pracy kolegów (anek) tworzy się już właściwa Sekcja Organizacyjno - Lustratorska, pod przewodnictwem kol. Kuligi. Cały teren województwa zostaje podzielony na następujące rejony lustratorskie: 1 rejon cieszyński objął kol. **Pszczółka P.** (7 Ogn.) 2) katowicki kol. **Stachowski Antoni** (4 Ogn.) 3) królewsko - hucki kol. **Łaszczok** (6 Ogn.) 4) pszczyński kol. **Hejnar** (5 Ogn.), 5) rybnicki kol. **Gutowski** (3 Ogn.), 6) kol. **Skoczek Józef** (6 Ogn.), 7) kol. **Tomczakówna** (5 Ogn.). W drugim roku pracy t. j. do czerwca 1927 zlustrowanych zostało 25 Ognisk na ogólną liczbę 37, gdyż do istniejących już przybywają Ogniska w **Nowej Wsi** 28 czł. i w **Jastrzębiu Zdrój** 32 członków.

W tymże roku z powodów terenowych Ogn. w Starym Bieruniu zostaje włączone do Ogniska w Wielkim Chelmie, natomiast w drugiej połowie roku powstaje Ognisko w **Tychach** z 20 czł.

W dniu 15 września 1927 r. istnieje już na terenie województwa 38 Ognisk z liczbą 1595 czł., zaś do istniejących już Oddz. Pow. przybywa **Oddział w Rybniku**, założony w październiku 1926 r. Od marca 1926 r. prace wewnątrz Komisji postępują znacznie sprawniej, gdyż w tymże czasie przeniesiono wszystkie agendy Komisji do własnego lokalu w Katowicach, przy ul. Andrzeja 6.

Do istniejących już 38 Ognisk przybywają nowe Ogniska w I-stebnej 8 czł. i w **Pszowie** 27 czł. założone w październ. 1927 r., w **Czerwionce** założone w grudniu tegoż roku z liczbą 30 członków, w **Lipinach** 30 czł. Ogółem istnieje już w dniu 1 czerwca 1928 r. 42 Ognisk i 3 Oddz. Powiatowe z ogólną liczbą 1788 członków.

W składzie osobowym Sekcji zachodzą również pewne zmiany i tak w miejsce kol. Pszczółki P., który przeszedł do administracji, rejon cieszyński objął kol. **Skrzypek Teofil**, rejon rybnicki objął przewodniczący Sekcji kol. Kuliga Wojciech w miej-

sce kol. Gutowskiego, rejon tarnogórski po kol. Tomczakównie, która się od pracy odsunęła objął kol. **Błasiński**, który był równocześnie sekretarzem Komisji Śląskiej. W tymże okresie t. j. w trzecim roku działalności Sekcji zostało zlustrowanych 28 Ognisk czyli 66 proc. Zlustrowane zaś zostały wszystkie Ogniska w rejonie pszczyńskim, oraz większość Ognisk w rejonie cieszyńskim i świętochłowickim. Systematycznie przeprowadzone lustracje przyniosły pozytywne wyniki. Tempo rosnących z roku na rok zaległości zostało zahamowane, administracja w poszczególnych Ogniskach usprawnia się, współzycie koleżeńskie wewnątrz organizacji rozwija się pomyślnie, Organizacja cała konsoliduje się wewnątrz, a przez swą pracę daną społeczeństwu wstępuje na coraz wyższy stopień w hierarchji społecznej. Obecnie w każdej już prawie dziedzinie życia społecznego, związkowcy biorą niepośledni udział i aczkolwiek ataki czynników reakcyjnych na Ognisko nie ustawają, to jednak ogół społeczeństwa śląskiego reaguje na nie coraz słabiej.

Wysoki już odsetek związkowców, wzięty z ogólnej liczby nauczycielstwa, wzrasta z każdym rokiem i już w roku 1927 na 3806 nauczycieli 40 proc. należy do Związku.

Pod koniec roku 1927 z powodu choroby kol. Kuligi przewodnictwo Sekcji obejmuje kol. **Hejnar**, który prowadzi ją aż do ostatnich czasów. Kol. Skrzypek ustępuje miejsca kol. **Lipowczanowi Pawłowi**, rejon kol. Stachowskiego obejmuje kol. **Rzeźniczek**, kol. Łaszczoka kol. **Stanuch**, kol. Błasińskiego kol. **Święch**. Stan osobowy Sekcji w r. 1928 zmienia się prawie zupełnie z wyjątkiem kol. Skoczka. Wreszcie w ostatnich latach przybywają nowi pracownicy t. j. kol.: **Tałaj**, **Piąty** i **Drwięga**, a ustępuje **Święch**.

Z początkiem roku 1929 przybywa znów kilka nowych Ognisk i tak: w styczniu powstaje Ognisko w **Łagiewnikach** 31 czł., w lutym Ognisko w **Wielkich Hajdukach** 21 czł., w marcu Ognisko w **Orzegowie** 10 czł. i Ognisko w **Brzezince** 24 czł., wreszcie w czerwcu Ognisko w **Suszu** 13 czł. Równocześnie, bo w styczniu 1929 r., zostaje powołany do życia czwarty Oddział Powiatowy w **Wodzisławiu**. W ciągu r. 1929 przybywa 5 Ognisk i jeden Oddział Pow., oraz 93 członków co czyni 6 proc. Z końcem roku 1928 (16. XII.) zostaje powołany do życia Oddział Pow. w **Świętochłowicach** jako piąty Oddział, Oddział Pow. w **Pszczynie**, zaś w kwietniu 1930 r. powstaje Oddział Pow. w **Lublińcu** i **Katowicach**. W dniu 15 maja 1930 r. istnieje już na terenie Komisji 48 Ognisk, 1 Oddział Powiatu w Król. Hucie, 8 Oddziałów Powiatowych, grupujących 2062 czł., co na ogólną liczbę 3873 nauczycieli wynosi 53,2 proc. W marcu 1931 r. zo-

staje rozwiązane Ognisko w Brzeziu Śląskiem, natomiast w listopadzie powstaje nowe Ognisko w **Chorzowie** 13 członków.

Liczba członków w czasie od 15 maja do 30 czerwca 1931 roku znów wzrasta o 108 członków t.j. 6,7 proc., lecz stosunek procentowy do ogółu nauczycieli spada o 3 proc., gdyż na ogólną liczbę 4374 nauczycieli do Związku należy tylko 49 proc. Przyrost związkowców został w r. 1931, z powodu obostrzeń przy przyjmowaniu nowych członków zahamowany, sprężystość wewnętrzna organizacji wzmogła się. Ogólna suma dochodów w r. 1930 wynosiła 111.793,56 zł. w roku 1931, przy mniejszej liczbie członków wynosiła 127.126,60 zł., czyli wzrosła o 15.333,04 zł. Ogólna ilość zebrań członków poszczególnych Ognisk w roku 1929 wynosiła 407, w roku 1930—403, zaś w roku 1931 — 482.

W roku 1929 zostało przeprowadzonych 43 lustracyj, w 1930—53, zaś w roku 1931 — 71.

Frekwencja na zebraniach w r. 1929 wynosiła 63,6 proc. w rok później 66 proc., zaś w roku 1931 — 71 proc.

Z tych kilku ogólnych zestawień wynika, że jakkolwiek w ostatnim roku liczba członków nie wzrosła, to jednak spoistość wewnętrzna, oraz sprawność poszczególnych placówek podniosła się znacznie, a jeżeli weźmiemy pod uwagę szalejący w ostatnim roku kryzys ekonomiczny i wzrost ogólnej sumy dochodów o 15.333,04 zł. w porównaniu z rokiem dobrej konjunktury, Związek zdał egzamin dojrzałości i dowiódł, że stoi na zdrowych podstawach.

W chwili oddawania niniejszego artykułu do druku ogólna liczba związkowców na terenie Okręgu Śląskiego wynosi 2094, a w trakcie organizacji jest Ognisko w **Koszęcinie**, jako trzecie, w powiecie lublinieckim.

Rozwój Ognisk i Oddz. Powiatowych w okresie ich istnienia.

W miarę powstawania i rozwijania się Ognisk wzrasta zakres działania poszczególnych sekcji istniejących w łonie Komisji Śląskiej a później t.j. od 1929 r. Zarz. Okręgowego. Celem odciążenia Zarządu Okręgowego, a dania poszczególnym Ogniskom troskliwszej opieki, organizuje się Oddziały Powiatowe. Do najwcześniej zorganizowanych powiatów należy powiat bielski, na którego terenie powstaje w r. 1925 Oddział Powiatowy. W skład Prezydium tegoż Oddziału wchodzi bez przerwy do roku 1931 kol. **Kaszper Jerzy**, kol. **Kubiczek Jerzy**, zaś od roku 1928 kol. **Sikora Jan**.

W tym samym prawie czasie tworzy się Oddział Powiatowy w Cieszynie. W skład Zarządu tegoż Oddziału wchodzi prawie bez

przerwy od chwili założenia go kol. **Żebro** i kol. **Wojnar**. Do najmłodszych Ognisk istniejących na terenie tych dwóch powiatów należy Ogn. w **Istebnej** założone w r. 1927. Wszystkie Ogniska działają w całym 10 letnim okresie sprawnie z wyjątkiem Ognisk w Czechowicach, Strumieniu i Ustroniu, których działalność w 1931 r. znacznie osłabła. Najintensywniejszą działalność wykazywały w ciągu całego okresu Ogn. w Bielsku i Cieszynie.

Powiat rybnicki.

W chwili zorganizowania Oddz. Pow. w Rybniku w dniu 16.X. 1926 r. istniały na terenie powiatu 4 Ogniska t.j. w Rybniku, Knurowie, Brzeziu Śląskiem i Wodzisławiu. Prezesami Oddziału byli kolejno kol. **Mijał Józef**, **Linca Władysław** przez 3 lata, potem od roku 1930 kol. **Janik**. W pierwszych latach istnienia Oddział był bardzo czynny, w r. 1929 i 1930 działalność chwilowo zamarła, obecnie wykazuje znów ożywioną działalność. W okresie działalności Oddz. Pow. powstają Ogniska w Jastrzębiu Zdrój, Pszowie i Czerwionce. Na terenie okręgu szkolnego Rybnik III. powstaje dnia 24 stycznia 1929 r. Oddział Pow. w Wodzisławiu.

Prezesami Oddz. Pow. w Wodzisławiu są kolejno kol. **Rogowski** przez 2 lata, a od r. 1931 kol. **Pagiela Fr.**

Sprawność Ognisk istniejących na całym terenie pow. rybnickiego była naogół dobra. W latach 1926 i 1927 osłabła działalność Ognisk w Rybniku i Knurowie, poczem sprawność ich znów się podniosła. Ostatnio całkiem sprawnie działają Ogn. w Czerwionce i w Jastrzębiu Zdrój, osłabła zaś działalność Ogn. w Wodzisławiu.

Powiat świętochłowicki.

Do najstarszych Ognisk na terenie powiatu należą Ogn. w Nowych Hajdukach, w Król. Hucie, w Szarleju i w Rudzie Śląskiej. W dniu zorganizowania Oddz. Pow. t.j. 16 XII. 1928 istniało na terenie powiatu 10 Ognisk.

Prezesem Oddziału jest bez przerwy kol. **Kossakiewicz**. Działalność od chwili jego założenia stosunkowo słabo wzmogła się w r. 1932. Do sprawnie prosperujących Ognisk od chwili ich powstania należą Ogn. w N. Hajdukach i w Rudzie, intensywną działalność po chwilowym osłabieniu w latach 1925 i 1926 okazuje Oddział Związku w Król. Hucie, a od roku 1930 Ogn. w Szarleju.

Powiat jest trzecim z rzędu pod względem procentowej przynależności do Związku, gdyż do Związku należy 51 proc. ogółu nauczycielstwa i ustępuje jedynie powiatowi cieszyńskiemu (80 proc.) i pow. bielskiemu (55 proc.).

Powiat pszczyński.

Oddział Pow. na terenie tego powiatu istnieje od roku 1928. Prezesem Oddziału w latach 1928 i 1929 był kol. Dyndowicz, zaś od r. 1930 jest kol. Kuźniarski.

Słaba działalność Oddziału w pierwszych dwóch latach istnienia ożywiła się od r. 1930. W ostatnim roku działalności kol. Kuźniarski zlustrował wszystkie Ogniska istniejące na terenie powiatu. Najstarszymi Ogniskami na tym terenie są Ogniska w Mikołowie i w Wielkim Chelmie, które istnieją od r. 1922, do najmłodszych zaś należy Ogn. w Suszcu. Całkiem sprawnie od chwili swego istnienia prosperują Ogn. w Pszczynie, które z 27 członków w chwili założenia, wzrosło do liczby 87, zaś w ostatnim roku zyskało 11 członków.

Dobrze również od roku 1928 przedstawia się Ognisko w Wielkim Chelmie, a od roku 1930 Ognisko w Mikołowie oraz Ognisko w Suszcu. Powiat ten wykazuje w r. 1931 i 1932 największy przyrost członków wynoszący 13,4 proc.

Powiat katowicki.

Do najstarszych Ognisk istniejących na terenie powiatu katowickiego należy Ogn. w Mysłowicach założone w 1922 r. W dziesięcioletnim okresie swego istnienia Ognisko to wydzieliło z siebie szereg Ognisk, jak w Michałkowicach, Giszowcu i w Brzezince. W dniu założenia liczyło 87 członków, obecnie 82 czł. Oddział Powiatowy został zorganizowany 6. IV. 1930 r. W dniu założenia Oddziału Pow. istniało na terenie 11 Ognisk i 566 członków, w ostatnim roku przybyło Ognisko w Chorzowie liczące obecnie 16 czł., liczba członków spadła o 59 członków t. j. o 10,4 proc. i liczy obecnie 507 członków. Największy ubytek liczby członków wykazuje Ogn. Katowickie, które w ciągu roku straciło 30 czł., czyli 20 proc. Prezesem Oddziału od chwili założenia jest kol. Jakóbek. Do sprawnie działających Ognisk od chwili założenia należy Ogn. w Welnowcu, w Chorzowie, w Szopienicach i w Nowej Wsi, słabiej funkcjonują Ogniska w Nikiszowcu, Michałkowicach i w Siemianowicach. Najsłabiej przedstawia się w roku 1931 działalność Ogniska w Katowicach, w którym płatność spadła o 24 proc., oraz straciło 20 proc. członków.

Naogół płatność na terenie powiatu spadła o 2 proc. i wynosiła 90 proc.

Powiat lubliniecki i tarno - górski.

Na terenie powiatu lublinieckiego istnieją dwa Ogniska w Lublińcu założone w r. 1923 i w Psarach założone w 1926 r. Działalność

tych Ognisk naogół słaba, podniosła się 1931 r. znacznie i tak w ostatnim roku frekwencja z 77 proc. podniosła się do 89 proc. t. j. o 12 proc., zaś liczba członków wzrosła o 7,5 proc. Pierwszym prezesem Oddziału, który został zorganizowany 13 kwietnia 1930 r., został wybrany kol. Gasztych. Ostatnio w stadjum organizacji jest Ognisko w Koszęcinie.

Na terenie powiatu tarno-górskiego istnieje tylko jedno Ognisko w Tarn. Górach, które do 1930 r. prosperowało naogół słabo, aczkolwiek w r. 1931 liczba członków spadła o 7 proc., to jednak płatność podniosła się o 15 proc. i wynosiła w 1931 r. 107 proc.

Do najsprawniej działających Ognisk na terenie województwa należy w okresie ich istnienia Ogn. w Pszczynie, Wełnowcu, Rudzie, Szopienicach, Bielsku i Cieszynie, najwięcej zaś straciły na swej żywotności Ogn. w Strumieniu, Czechowicach i w Katowicach.

Zestawienie liczbowe członków w okresie dziesięcioletnim.

L. p.	Nazwa powiatu	Liczba członków w poszczególnych latach.										15. V. 1932
		1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	
1	Bielsko	—	—	100	112	103	101	103	117	127	136	135
2	Cieszyn	—	—	128	139	147	154	169	186	187	199	205
3	Katowice	110	347	438	435	405	460	488	486	530	517	505
4	Lubliniec	—	22	23	25	29	30	39	44	39	37	45
5	Pszczyna	57	57	97	126	143	153	192	189	202	229	238
6	Rybnik	60	78	119	201	251	353	351	355	341	316	326
7	Świętochłowice	53	162	252	260	305	361	447	491	535	545	567
8	Tarn. Góry	—	—	22	75	81	82	84	87	58	40	50
	Razem członków	280	666	1179	1373	1464	1795	1861	1955	2020	2019	2071
	Ilość Ognisk	6	17	30	31	34	39	43	49	49	49	49
	Różnica w liczbach		+386	+513	+194	+91	+331	+66	+94	+27	—1	+52
	Różnica w %		+137	+77	+16	+7	+23	+4	+5	+3.4	—0.05	+2.6

U w a g a. 1. Lata 1929, 1930 i 1931 przedstawiają liczbę członków w dniu 31 grudnia, w innych latach liczbę członków w ostatnich miesiącach danego roku.

2. Kolumny różnic podają różnice w ilości członków w porównaniu z rokiem poprzednim.

Średni roczny przyrost członków w całym dziesięcioleciu wynosił 30 proc., zaś w ostatnich pięciu latach 7,4 proc. Najłabszym okresem pod względem płatności były lata 1923 — 1926, poczem płatność stale wzrasta osiągając najwyższy procent w roku 1931, który to rok wykazuje równocześnie po raz pierwszy spadek liczby członków o 0,05 proc. t.j. o 1 członka. W czasie od 1 stycznia 1932 r. do 20 maja, tegoż roku przyrost wynosi 3,5 proc. Największą ilość zebrań w Ogniskach, oraz największą frekwencję na zebraniach osiągnięto w r. 1931, która wzrosła w ciągu roku o 5 proc. do wysokości 71 proc.

Józef Hejnar.

Redaguje Komitet. Wydawca w im. Zarządu Okręgowego Zw. Naucz. Polsk. w Katowicach i redaktor odpow. Gierat Karol, Katowice, Kamienna 9, part
Tłoczono w Drukarni „Sztuka“ w Mysłowicach, ulica Powstańców 7, Telefon 71

Statystyka za czas

L. p.	Nazwa Oddziału Powiat.	Ilość nauczycieli			Związkowców w 0/0	Chr. Nar. Stow. w 0/0	Dziłkich w 0/0	Związkowców			
		Ogółem	Członków Związku	Członk. w Chr. Nar. Stow. Naucz.				Przybyło	Ubyło	Przybyło w 0/0	Ubyło w 0/0
1	Bielsko	248	136	52	55	21	24	9	—	7·1	—
2	Cieszyn	254	199	55	80	20	—	11	—	6	—
3	Katowice	1301	517	260	40	20	40	—	13	—	2·5
4	Pszczyna	581	229	115	39	20	41	27	—	13·4	—
5	Rybnik	537	175	153	33	28	39	—	20	—	10
6	Wodzisław	299	141	72	47	24	29	—	5	—	3
7	Świętochłowice	1071	545	187	51	17	32	10	—	2	—
8	Tarn. Góry	213	40	45	19	21	60	—	18	—	31
9	Lubliniec	148	37	66	25	45	30	—	2	—	5
	Razem	4652	2019	1005	43·4	22	34·6	57	58	—	0·05
	Razem w r. 1930	4374	2022	1035	49	24	27	24	—	1·3	—

Od Redakcji.

Niniejszy nr. *Ogniskowca*, jako numer jubileuszowy, jest w większej objętości. Opóźnienie wysyłki *Ogniskowca* zostało spowodowane późnym nadesłaniem artykułów i materiałów sprawozdawczych. Jak wynika z układu nr. jubileuszowego *Ogniskowca*, składa się on z pięciu (normalnej objętości) nrów. Pierwotnie nr. jubileuszowy obejmował 48 str., ale nie zawierał materiału, tyczącego się rozwoju Związku na tutejszym terenie w okresie dziesięciolecia. Na polecenie prezesa kol. Mazanka wstrzymano wysyłkę *Ogniskowca*, uzupełniono nr. jubileuszowy artykułem: „Rozwój Związku Nauczycielstwa Polskiego w województwie śląskim w latach 1922—1932” oraz referatem wygłoszonym na Zjeździe Jubileuszowym przez kol. posła Józefa Syskę na temat: „Związek Nauczycielstwa Polskiego na tle 10-lecia szkolnictwa polskiego w województwie śląskim”. W ten sposób, jakkolwiek z opóźnieniem, jubileuszowy nr. *Ogniskowca* zawiera całość materiału związanego z dziesięcioleciem istnienia Związku w woj. śląskim. Następny nr. *Ogniskowca*, jako pozjazdowy, ukaże się w drugiej połowie czerwca br.

od 1 stycznia 1931 do 31 grudnia 1931 r.

Ilość miejscowości	Frekwencja w %	Kasy samop.	Dokształca się	Zebrań		Lustracje		Ilość sekcji	Sekcje pedagog.	Ilość pism w Ogniskach	Biblioteki		Wartość inwentarza w zł.
				Zarządu	Członków	Okręgowe	Powiatowe				Ilość	Ilość tomów	
29	84	1	3	17	11	6	2	—	—	4	2	76	550
46	78	1	2	30	23	6	—	9	1	6	5	195	2055
26	64	4	53	55	74	8	8	20	6	25	7	444	7594
73	57	1	33	14	21	6	6	12	3	5	2	44	141,84
42	77	3	—	16	9	8	3	7	—	—	1	70	550
37	63	—	10	16	19	5	3	15	1	7	1	100	2000
24	69	8	70	65	75	27	4	36	9	18	4	542	3191,50
21	70	1	9	11	13	4	—	2	1	1	1	13	30
10	74	1	1	8	5	1	—	2	1	—	—	—	20
308	71	20	181	232	250	71	26	103	22	66	23	1484	16142,34
293	66	14	131	176	227	53	—	99	22	67			

Płatność w roku 1930 i w roku 1931.

Oddział Powiat.	Suma dochodów		Wpłacono do Zarz. Gł.		Zaległości Zarz. Gł.		Wpłacono do Zarz. Okręg.		Zaległości w Zarz. Okr.		Płatność w 0/0		Saldo gotówkowe na rok	
	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1931	1932
Bielsko	7103.40	6930	5041.31	4227.40	+127.31	1611.10	324.50	415.70	40.80	40.80	103	74	1226.35	598.80
Cieszyn	12021.34	13305.04	6640.25	8029.10	+ 5	128.10	160.55	275.40	57	10.50	99	99.3	1039.80	1202.45
Katowice	25065.29	33250.57	19569.36	20678.40	1172.30	+281.70 2197.10.	3846.60	3415.90	171.50	504.70	92	90	1706.94	2311.22
Pszczyna	12040.37	11908.56	8785.85	8848.10	410.75	+160.40 168.40	1423.90	1441.45	110.10	74.20	94	98	994.47	1147.19
Rybnik	12035.28	14902	9006	7697.30	150.50	324.10	1339.30	1282.20	59.50	54.60	98	96	107.26	561.86
Świętochłowice	29094.73	34074.85	19595.60	24001.10	2182.85	+454.90 1654.10	3456.86	3701.80	396.20	442.10	88	92	2169.07	3116.64
Tarnowskie Góry	3025.49	2593.13	2550	1890	—	207.20	220	721.40	196.40	+371.60	92	107	261.24	80.79
Lubliniec	1343.45	1861.10	1075.45	1487.60	121.55	101.40	—	153.10	205.20	93.50	77	89	4	109.35
Wodzisław	10064.21	8301.35	6870.70	5997.60	311.20	57	1070.60	518	62.60	489.60	98	93	914.11	1061.07
Ogółem	111.793.56	127.126.60	79.134.52	82.856.60	4349.05	6448.50	11828.31	11924.25	1310.10	1669.20	93	93.2	8423.24	10189.37
Różnica	—	15.333.04	—	3722.08	—	2099.45	—	95.94	—	359.10	—	0.2	—	1766.13

U w a g a. Znak + oznacza kwoty nadpłacone, względnie wpłacone na poczet zaległości.

El uzup 1937 II 319

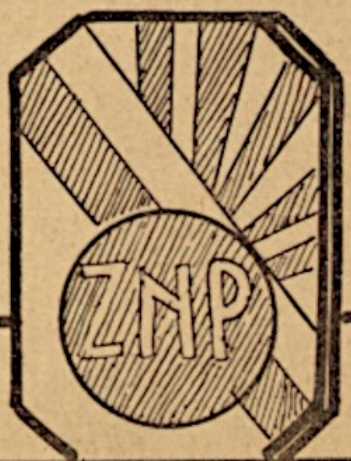
Opłata pocztowa uiszczona gotówką

OSIENSKO WIEĆ

1922

1937

T R E Ś Ć N U M E R U :

ARTYKUŁY:

W piętnastolecie.
Sprawy organizacyjne.
Praca pedagogiczna.
Praca społeczno-oświatowa.
Sprawy finansowo-gospodarcze.
W obronie zawodu.
Seksje okręgowe.
Akcja prasowa.

Okładkę projektował dr Antoni Schmidt.

NAKŁADEM ZWIĄZKU NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO
ADRES REDAKCJI I ADMINISTRACJI:

KATOWICE, POCZTOWA 11

REDAKCJA RĘKOPISÓW NIE ZWRACA.

WARUNKI PRENUMERATY: PRENUMERATA ROCZNA . . . 4.—
PÓLROCZNA 2.50

KONTO P. K. O. NR. 304.752 — TELEFON NR. 340-26

KAŻDY CZŁONEK ZWIĄZKU NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO W WO-
JEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM OTRZYMUJE BEZPŁATNIE „OGNISKOWCA“

O G N I S K O W I E C

Organ Związku Nauczycielstwa Polskiego Okręgu Śląskiego

LISTOPAD/GRUDZIEŃ — 1937/8

*

NR. 3/4 — ROK XIV

W piętnastolecie

Zarówno w życiu jednostek, jak i w życiu większych zbiorowości utarł się zwyczaj obchodzenia w sposób szczególnie uroczysty rocznic wydarzeń o wybitniejszym znaczeniu. Rocznice te, przywiązywane pierwotnie a także i obecnie z reguły do co najmniej ćwierćwiekowych okresów czasu, we współczesnej dobie zgodnie z ogólnym przyspieszeniem tempa życiowego urządzamy też częściej. Urządzamy je nie tylko dla odświętnego rozpamiętywania jakiegoś ważniejszego wypadku z przeszłości lub uczczenia w postaci szczególnie podniosłej, lecz głównie w tym celu, by w rozpamiętywaniu tym zaczerpnąć bodźca i otuchy na przyszłość.

Któż z nas nie ma żywo w pamięci roku 1922, w którym dzięki ofierze krwi, mienia i zdrowia patriotycznego ludu śląskiego szkoła polska po okresie niewoli wielowiekowej otwierała swe podwoje wolnym od obcego jarzma? Do tych podwoi ścigały rzesze nauczycielstwa polskiego zmobilizowane z terenu całej Rzeczypospolitej, by wesprzeć aż nader szczupłe szeregi pozostałych na posterunku kolegów Górnoszlązaków i zapłacić luki po nauczycielach niemieckich, którzy, wracając do swej ojczyzny, nie omieszkali zdewastować organizacyjnie i materialnie opuszczone placówki, w nietajonej intencji uniemożliwienia lub co najmniej poważnego utrudnienia pracy swoim następcom.

W takich warunkach nauczycielstwo polskie musiało wykrzesać z siebie maximum inicjatywy i wysiłku, by sprostać wymaganiom chwili oraz by chlubnie zdać egzamin ze swej tężyzny zawodowej i moralnej.

Zetknięcie się z twardą rzeczywistością rychło doprowadziło do świadomości, że dla łatwiejszego i bardziej skutecznego wywiązania się z ogromu zadań, konieczne jest skoordynowanie i zogniskowanie poczynań indywidualnych. Realizatorem tej myśli stało się od pierwszej chwili nauczycielstwo, wychowane na starej i wypróbowanej idei Związku Nauczycielstwa Polskiego. W oparciu o tę ideę utworzyliśmy odrazu grupę solidnie zorganizowaną, świadomą swego celu i posłannictwa. Uważając się za spadkobierców czynu powstańczego, postanowiliśmy sobie za

partyz
Flawacki
Wellman
Heilidge
Korwin
Josefina
Shangra
Bebel
Steban
Fenon
Nawrot
Wojnar
Michalik
Jank

K-1/78/739

punkt honoru i ambicji utrwalić i pogłębić jego tradycję w każdej dziedzinie. To też miniony okres piętnastoletni to pasmo nieustrudzonych zmagania się o integralną unifikację Śląska z Macierzą, szczególnie w zakresie szkolnym, o wytepienie seperatyizmu i ciasnego partykularyzmu, wreszcie o supremację ideologii Marszałka Piłsudskiego, ideologii służby dla Państwa przede wszystkim.

Zrazu w dążeniach naszych mieliśmy tylko wrogów. I nie dziwnego. Wszak ani my nie znaleźliśmy nowego środowiska pracy i jego psychiki, ani też środowisko to nas nie знаło. Stąd źródło przykrych niekiedy nieporozumień i zdrażeń, wykorzystywanych często gęsto przez czynniki postronne na naszą szkodę i przysparzających nam wiele kłopotliwych momentów. Na szczęście był to okres wybitnie przejściowy. Większość pracowników naszych, wyszkolona i zahartowana w wieloletniej robocie organizacyjnej i społecznej, zarówno w twardej warunkach zaborczych, jak i w krwawej zawierusze wojny światowej, tudzież zmagania się niepodległościowych, rychło zorientowała się na tyle w istniejących nastrojach, potrzebach i zwyczajach miejscowego społeczeństwa, by sytuację opanować oraz ustalić właściwy program działania, wsparty o wyżej wspomniane założenia ideowe. Nicugięta realizacja naszych haseł organizacyjnych i społecznych mimo piętrzących się trudności i uprzedzeń zataczała odtąd coraz szersze kręgi i coraz głębsze zapuszczała korzenie. W miarę krzepnięcia naszej zwartości i siły organizacyjnej traciły też na rozruchu zakusy naszych sfanatyzowanych przeciwników, natomiast rósł z wolna, ale stale krąg naszych przyjaciół i sympatyków. Z nielicznej i słabej grupy staliśmy się organizacją dominującą i ośrodkową w zakresie konstruktywnych dążeń do duchowej i materialnej unifikacji ziemi Śląskiej z całością Macierzy poprzez oczyszczenie tej ziemi z długowiekowego nalotu niemieckiego.

Zgodnie z wytyczoną linią zasadniczą upływający okres 15-letni widział nas krzątających się żywo wszędzie tam, gdzie interes państwowy i narodowy zdaniem naszym wymagał rąk zdolnych i chętnych do pracy. W dziedzinie szkolnej prócz spraw czystozawodowych, pedagogicznych i samokształceniowych lwią część naszej energii pochłaniała walka z przerostami osławionej Konwencji Genewskiej, usiłującej zagrozić dziecku polskiemu dostęp do szkoły polskiej. Gdzie oko władz szkolnych w tym względzie dopisać nie mogło, tam Związek nasz uniał zawsze i wszędzie znaleźć skuteczne środki i metody do zrealizowania hasła „Dziecko polskie do polskiej szkoły“.

Jeżeli dziś po wygaśnięciu Konwencji Genewskiej patrzymy na niemal 100% triumf szkoły polskiej, jeżeli zalew wojującej niemieczyny załamał się, to stało się to niewątpliwie w dużej mierze dzięki niez mordowanemu współdziałaniu naszej Organizacji.

W życiu społecznym, rozproszkowanym częstokroć do granic wprost fantastycznych, nauczyciel-związkowiec ma również swoją chlubną kartę, uznawaną i ocenianą dodatnio nie tylko przez władze, lecz także docenianą i szanowaną coraz bardziej w szerokich kręgach opinii publicznej.

Dziś po 15 latach zdajemy sobie w pełni sprawę, że aczkolwiek dokonaliśmy wiele, to jednak misja nasza bynajmniej nie jest skończona. Przeciwnie, czeka nas bodaj czy nie bardziej żmudna i wycieńczona praca jak dotychczas. Nieprzebrzmiałe jeszcze echa, tudzież rozgrywające się nadal w naszych oczach wypadki ostatniej doby przemawiają za tym, że musimy być przygotowani na dalsze próby i przykrości. Lecz prób tych oczekujemy ze spokojem i wiarą w ostateczne zwycięstwo w tym głębokim przeświadczeniu, że sam czas pracuje na naszą korzyść.

Dziś z okazji piętnastolecia naszej Organizacji na Śląsku wypada nam z przykrością wyrazić głęboki żal, że czynniki miarodajne, dając posłuch pewnym wpływom wystąpiły przeciw Związkowi, aczkolwiek prosty instynkt samozachowawczy wskazywał jasno, że wystąpienie to podważa podstawowe zasady demokracji. Próby, zmierzające do naprawienia krzywdy, witamy z zadowoleniem ludzi, którzy w imię szerszych interesów zdolni są puścić w niepamięć nawet najbardziej dotkliwie przykrości osobiste. A jeżeli chodzi o nasze wskazania na przyszłość, to nie mamy potrzeby szukać nowych dróg i haseł, gdyż są one ogólnie znane tak z naszych zasadniczych założeń ideologicznych, jak i z naszej dotychczasowej pracy. Jedno tylko podkreślić musimy z naciskiem, że zawsze i o wszystkim można z nami mówić jako z pełnowartościowymi obywatelami, lecz nigdy jako z niewolnikami, którzy winni bezmyślnie wykonywać to, co im każą.

Sprawy organizacyjne

Rozwój Z. N. P. na Śląsku.

Błyskawiczne tempo życia teraźniejszego i konieczność podążania za nim nastraja normalnie większość ludzi do traktowania pobieżnego tego wszystkiego, co nie jest teraźniejszością. Stan ten istniejący nie przekreśla jednak wartości rzeczy przeszłych, a poznanie ich jest rzeczą konieczną, zwłaszcza przy powstawaniu grup społecznych, tworzenia się różnych idei i poglądów, gdyż każda idea, każdy pogląd, oderwany od podstaw jego socjologicznego rozwoju, stwarza abstrakcję, a czasami fałszywy pogląd na sprawę z tą ideą związane.

Dlatego rzeczą konieczną jest poznanie choćby krótkich dziejów naszego Związku, tym bardziej że Związek nasz nie jest tylko dobrowolnym zbiorowiskiem ludzi, pracujących w jednym

Dobrowolnie
Wielkan
Stina

zawodzie, lecz również emanacją dobrowolnych sił naszych w imię kultury i dobra Państwa Polskiego.

Związek nasz powstał jako zespół ludzi, nauczycieli, bojowników o szkołę polską i niepodległość Państwa Polskiego, a po odzyskaniu niepodległości skoncentrował wszystkie siły w kierunku oparcia silnego gmachu Rzeczypospolitej na zrębach uświadomionych mas demokratycznych.

Państwo Polskie powstało z trzech zaborów, nie posiadało więc jednolitej organizacji zawodowej nauczycielstwa w zaborach. W zaborze austriackim rozwija się pierwszy jawny czyn stworzenia organizacji zawodowej. Krakowskie „Towarzystwo Nauczycieli i Nauczycielek Szkół Ludowych i Wydziałowych“, istniejące przy konserwatywnym Polskim Towarzystwie Pedagogicznym w obronie rozpaczliwego położenia nauczyciela tak materialnego jak i społecznego, w obronie wielkich mas ludowych i powszechnej oświaty postanowiło stworzyć organizację dla realizacji tych postulatów.

I w dniu 28 grudnia 1905 r. na zjeździe w Krakowie powstaje organizacja „Związek Nauczycielstwa Szkół Ludowych w Galicji“ pod przewodnictwem niezapomnianych naszych przywódców ś. p. Kolegów Nowaka Stanisława i Smulikowskiego Juliana. Zaczęła się praca, zmierzająca w swych celach do oświaty powszechnej, do niepodległości Państwa Polskiego. Na terenie byłego zaboru rosyjskiego organizacje zawodowe nauczycielskie jawnie nie istnieją. Musiały one siłą rzeczy wejść do podziemi i prowadzić robotę tajną. Pierwszą organizacją tajną, grupującą nauczycieli szkół powszechnych, jest Związek Nauczycieli Ludowych przy Ludowym Kole Oświaty. W Związku tym rolę przewodnią odegrali kol. Nowicki Zygmunt i Suda Ludwik. Część nauczycielstwa, będącego pod wpływem kół konserwatywnych, zgrupowała się znowu w Towarzystwie Nauczycieli i Nauczycielek Ludowych Królestwa Polskiego i Litwy. Niezależnie od tych dwóch organizacji istnieją jeszcze sekcje nauczycieli szkół elementarnych przy organizacjach szkół średnich (Polski Związek Nauczycielski, Stowarzyszenie Naucz. Polskiego).

Rok 1905, rok rewolucji, przynosi zasadnicze zmiany. W dniu 1. X.1905 r. nauczycielstwo postępowe na tajnym Zjeździe w Pilańszkowie uchwała utworzenie jednolitej organizacji nauczycielskiej. Niestety lata po rewolucji nie pozwoliły na wprowadzenie w życie tych uchwał. Przyszły czasy przesładowań, Sybiru, emigracji. Siła rozpędu tworzenia organizacji nie słabnie, lecz krzepnie. Od roku 1908 zaczynają się zarysowywać zręby tajnej organizacji Nauczycieli Niepodległościowych, ażeby w roku 1912 doprowadzić do stworzenia tej organizacji. Grupa tych nauczycieli wiąże się pracą z ruchem niepodległościowym Józefa Piłsudskiego. Z chwilą zajęcia b. Królestwa Kongresowego przez wojska austriacko-niemieckie na terenie okupacji austriackiej

tworzy się Centralne Biuro Szkolne pod kierownictwem Ksawerego Prausa, a na terenie okupacji niemieckiej powstaje Zrzeszenie Nauczycielstwa Polskich Szkół Początkowych pod przewodnictwem kol. Klimka. Dąży te są właściwym początkiem powstawania organizacji zawodowych na terenie Kongresówki. Ruch ten konsoliduje się ostatecznie w grudniu 1916 r., ażeby wreszcie w dniu 11 listopada 1918 r. zjednoczyć się w jednolitą organizację z organizacją z byłego zaboru austriackiego i w kwietniu 1919 r. stworzyć na zjeździe w Warszawie „Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych“.

W zaborze pruskim w czasie niewoli nie było żadnych związków zawodowych polskich. Wszelkie próby były bezwzględnie karane, za tajne nauczanie byli karani nauczyciele, rodzice i dzieci. Dlatego w Wielkopolsce dopiero w grudniu 1918 r. został zwołany wiec nauczycielski, gdzie utworzono Związek Dzielnicowy Stowarzyszeń Nauczycieli Polaków w Poznaniu.

W roku 1919 stwarza się w Grudziądzu „Pomorski Związek Towarzystw Nauczycieli Polaków“. Organizacje te, mające charakter dzielnicowy, z biegiem czasu przekształcają się w organizacje dzisiaj istniejące.

Na terenie dzisiejszego województwa śląskiego sprawy te przedstawiają się różnie. Województwo Śląskie składa się z dwu zaborów, z części cieszyńskiej (Bielsko, Cieszyn) i górnośląskiej. Na części cieszyńskiej istniało od roku 1898 „Polskie Towarzystwo Pedagogiczne“, założone przez Jerzego Kubisza. Z upadkiem Austrii w roku 1918 nauczycielstwo zgrupowane w tej organizacji przyczyniło się z jednej strony walczyć do tego, że Śląsk Cieszyński dążył całkowicie do połączenia się z Polską, a z drugiej strony do utworzenia szkolnictwa polskiego. Zaczęła się walka z Czechami, zakończona nieszczęsnym podziałem Śląska, do którego przyczyniła się sytuacja Polski walczącej z najazdem bolszewickim. Sytuacja ta wytworzyła konieczność podziału organizacji, gdyż szereg kolegów musiało odejść na stronę czeską, ażeby nadal bronić zagrożonych posterunków polskich. „Polskie Towarzystwo Pedagogiczne“ w Cieszynie od kwietnia 1919 r. nawiązuje ścisły kontakt ze Związkiem Polskich Nauczycieli Szkół Powszechnych w Warszawie i na zjazdy wysyła swych delegatów. Po przyłączeniu części Górnego Śląska do Polski P. T. P. cieszyńskie nawiązuje kontakt z istniejącym Związkiem Polskich Nauczycieli na Górnym Śląsku, lecz z powodu zasadniczych różnic na sprawy szkolne i zawodowe nie łączy się z tym Związkiem, lecz uchwałą z dnia 3. II. 1923 r. przystępuje do Związku Polskich Nauczycieli Szkół Powszechnych w Warszawie. W części Górnośląskiej powstaje w r. 1920 na terenie plebiscytowym Związek Nauczycieli na Górnym Śląsku. Związek ten, rozwijający się dość silnie, w drugiej połowie roku 1920 wskutek wyjątkowej akcji Nie-

mieckiego Komisariatu Plebiscytowego zaczyna upadać. Z chwilą zbliżania się czasu przyjęcia przez władze polskie części przyznanego Śląska nawiązuje kontakt P. T. P. w Cieszynie ze Związkiem Nauczycieli na Śląsku.

Dnia 27. IV. 1922 r. odbywa się zjazd obu organizacji w Dziedzicach, gdzie ustalono wytyczne wspólnej pracy i utworzenia jednej organizacji na Śląsku. Po objęciu Śląska przez władze polskie uczyniono próby dalsze do utworzenia jednolitej organizacji śląskiej, lecz tymczasem Związek Nauczycieli na Śląsku wypowiada jednostronnie umowę i przystępuje definitywnie w dniu 2 lutego 1923 r. do połączenia ze Stowarzyszeniem Chrześcijańsko-Narodowego Nauczycielstwa. Lecz nauczycielstwo górnośląskie składało się w minimalnym odsetku z nauczycieli tubylców. Inteligencji polskiej, rodowitych Ślązaków, było mało, a zwłaszcza nauczycielstwa. Okazała się konieczność angażowania sił nauczycielskich z innych terenów Polski dla organizacji szkolnictwa śląskiego. Nauczycielstwo to, wychowane na ideologii Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych i zrzeszonych w nim pokrewnych organizacji z b. Kongresówki, po próbach utworzenia innej organizacji na Śląsku z powodu autonomii, a widząc ich rozbitcie, przechodzi gremialnie do Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych. Tworzy się tymczasowy Zarząd pt. „Komisja Zarządu Głównego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Okręg Śląski“ krótko zwana Komisja Śląska. Przeprowadza pertraktacje z nauczycielami Śląska Cieszyńskiego, które zgrupowane w P. T. P. w dniu 1. VI. 1924 r. zgłasza swój akces do Komisji Śląskiej z zachowaniem własnej autonomii. W roku 1926 zrzuca się Śląsk Cieszyński własnej autonomii i wspólnie z naucz. Śląska Górnego tworzy Okręg Śląski Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych (Rozwój Związku na terenie Śląska przedstawia statystycznie następny artykuł.)

Nastala twarda codzienna praca, praca o duszę dziecka polskiego, o zatracenie śladów niewoli, o umiłowanie tego, co polskie. I nie tylko to, trzeba było jeszcze utrwalić w społeczeństwie nie tylko miłość, lecz również pragnienie siły i potęgi Państwa. I ta robota na Śląsku została wykonana. I z dumą może nauczyciel związkowiec na Śląsku powiedzieć, że zapatrzony w swe ideały związkowe w większości spełnił rolę społeczeństwa, wykonując większość tej pracy. W roku 1930 połączył się z naszą organizacją Związek Zawodowy Nauczycielstwa Polskich Szkół Średnich i zmieniono nazwę organizacji na Związek Nauczycielstwa Polskiego. Organizacja zaczęła obejmować wszystkie typy szkół, ażeby wreszcie statutem z 1934 r. wprowadzić nauczycieli wszystkich typów do jednej organizacji zawodowej i objąć większość ogromną nauczycielstwa w ogóle.

W roku 1937 spotyka organizację cios niespodziewany przez zawieszenie Zarządu Głównego i mianowanie kuratorów. Zbyt to sprawa bliska i istniejąca, ażeby omawiać ją pod kątem rysu historycznego, a zresztą zbyt znana. Nauczycielstwo związkowe dobrze zna jednak swoje cele i swoją wartość. Wiemy, że w słabych nikt nie uderza, a cios ten nas tylko wzmocnić może, skryształizować nasze poglądy i podniecić nas do pracy nad ugrutowaniem potęgi, wielkości i wspaniałości umiłowanej ponad wszystko Polski.

Ruch organizacyjny. w latach 1922—1937.

Szkic historyczny nakreślił fazy rozwoju Z. N. P. na Śląsku na tle ogólnego rozwoju Związku. Szeregi suchych cyfr, podane w tym artykule mają przemówić do nas językiem żywym o naszych zmaganiach, bojach, czasami nawet cichych tragediach związkowych. Dla całego zastępu tych związkowców, którzy od zarania swej pracy zawodowej szli w karnym szeregu związkowym, te suche cyfry będą jakby pamiętnikiem ich ciężkiej pracy dla umiłowanej idei, a dla szeregów młodych, stawiających pierwsze kroki w swej pracy związkowej i zawodowej dowodem przebytych już walk i bodźcem do dalszej pracy, aż do zupełnego zwycięstwa idei Związku.

Artykuł ten, podając zestawienia statystyczne naszego ruchu zawodowego, przedstawia szereg cyfr, faktów, nazw i nazwisk. Splot ten cyfr i nazwisk będzie jedynie wynikal ze statystycznego zestawienia, a nie może i nie ma żadnych celów ubocznych.

Rozłam dokonany w Związku Nauczycieli Górnoślązaków w roku 1922 zmusił szeregi nauczycielstwa, solidaryzującego się z ideologią już w tym czasie wspólnej organizacji nauczycielskiej, a to Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych, do zakładania komórek organizacyjnych tegoż Związku na terenie Górnego Śląska. Wylania się Zarząd tymczasowy pod nazwą „Komisja Zarządu Głównego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Okręg Śląski“ z siedzibą w Mysłowicach, która w roku 1923 zostaje uzupełnioną stałym Zarządem. Śląsk Cieszyński, posiadając na swym terenie organizację p. t. „Polskie Towarzystwo Pedagogiczne“, przystąpił z zachowaniem swej autonomii z początkiem roku 1923 do Związku Nauczycielstwa Polskiego Szkół Powszechnych w Warszawie, a następnie w roku 1924 likwiduje całkowicie Polsk. Tow. Pedag. i wspólnie z siecią górnośląską tworzy „Komisję Śląska“, ażeby wreszcie po szeregu latach zmienić się na Okręg Śląski Związku Nauczycielstwa Polskiego. W związku z tą historią tworzenia się Okręgu Śląskiego nasuwa się szereg nazwisk od najbliższych do najdalszych jako tych, którzy prowadzą względnie prowadzili organi-